

A Darvas József Irodalmi Emlékház Orosházán

Darvas József, aki a népi írók mozgalmanak egyik jelentős alakja, később többszörös Kossuth-díjas író, miniszter, a Magyar Írók Szövetségének elnöke, kommunista közéleti férfi, méltóképpen illeszkedik azok sorába, akik tevékenységükkel az egyetemes magyar kultúra és a társadalom haladását szolgálták. Szülővárosával, Orosházával élete végéig hűséges kapcsolatot tartott. A város és népe sok művének lett szereplője, háttere vagy éppen ihlető élménye. Országgyűlési képviselőként, de korábban is vállán és szíven viselte annak közügyeit, és a gondok tolmácsolásával segített azok megoldásában.

Ezért indult el a kezdeményezés Orosházáról, hogy munkásságának irodalmi emlékház formájában állítsanak emléket. A szülői ház Darvas József bátyjának, *Dumitrás Mihálynak* a tulajdona volt, aki a cél érdekében lemondott róla, állami tulajdonba engedte át. Így nyílt meg 1979. december 3-án a Darvas József Irodalmi Emlékház, melynek anyaggyűjtését és berendezését a Békés megyei Múzeumi Szervezet és a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársai végezték. A házat az Országos Műemléki Felügyelőség tervei szerint állították helyre: szépen sikerült az építés idejének – 1912-nek – megfelelő rekonstrukció. Így a látogatót darulábas gang, a szobában búbos kemence, a konyhában vályogból rakott tűzhely és katlan fogadja. Ugyancsak helyreállították az udvaron levő gémeskutat is.

A négyosztatú ház utca felőli szobájában a család által használt és megőrzött bútorokat, tárgyakat helyezték el a rendezők, megteremtve azt a környezetet, melyben a gyermek Darvas élt családjá körében, s amellyel annyiszor találkozunk regényeiben és más írásaiban. Az egyszerű, szegényes berendezés egyben kordokumentum is: a század első fele agrárproletár életkeretének rekvizituma. Nem bontja meg a környezet összhangját az a három dokumentumabló, melyeken a szülők anyakönyvi kivonatai, telekvásárlási és házépítési iratai láthatók, továbbá az akkor még Dumitrás József elemi iskolai értesítő könyvecskéje, iskoláinak és osztályainak fényképe és – mások mellett – az a korabeli tankönyv, melyből a betűvetést tanulta: „úr ír”. A falakon még családi fényképek kaptak helyet.

A konyha, mely ugyancsak néprajzi értékű is, szintén a szegényparaszti élet emlékét őrzi. Felszerelés- és eszközanyaga a múlt század végéről való, és az édesanya által egészen az 1970-es évek elejéig vásárolt tárgyak vegyes együttese, melyet néhány múzeumi darabbal kellett kiegészíteni, hogy teljes képet nyújthasson.

Az emlékház harmadik egysége – mely az építkezés szándéka szerint kamra, később pedig az egyik fiú családjának ideiglenes otthona volt – a tulajdonképpeni irodalmi kiállítóhely. Itt kísérheti végig a látogató Darvas József írói és közéleti pályáját a tanítóképzős évektől haláláig, s láthatja az iránta megnyilvánuló kegyelet jeleit. A kiállított anyag életrajzi és tematikus egységekben tárulkozik elénk, s a részletekre kiemelt feliratok irányítják a figyelmet.

Ezt követően *Rajki László* szobrászművész Darvas Józsefről készült mellszobra

egészíti ki a képet, majd a közéleti tevékenység csúcsait – miniszteri tisztségek, az írószövetség élén, országgyűlési képviselőség – bemutató rész következik, gazdag dokumentumanyaggal és relikviákkal, a kimagasló érdemekért kapott elismerésekkel. Ezután a drámaíró és filmíró Darvaszt állítja a látogató elé a rendezők szándéka, emlékeztetve a *Szakadék*, a *Korriós ég*, a *Hajnali tűz* és a többi dráma, majd a filmek legjobb megjelenítőire és rendezőire is. Az utolsó rész a 60. születésnapján is elhatárolásokkal, tervekkel teli író szembesíti, s a nem sokkal később bekövetkezett tragédiát.

Az épület negyedik helyiségét ismét a család életében betöltött funkciók szerint állították helyre. Ide került a kamra, szerényen foglalva el az egyik fal mellékét, s itt van az író bátyjának volt bogsnárműhelye.

Az emlékház megtervezői és rendezői a fentiekben vázolt elképzeléssel országosan is elsőként valósították meg egy irodalmi emlékház komplex berendezését, s bíznak benne, hogy minden irodalmat kedvelő és Darvas József írásait szerető látogató számára maradandó élményt nyújtanak.

Beck Zoltán

Bonyhay Benjámín emlékezete

A füzesgyarmati művelődési ház Csánki Dezső Helytörténeti Köre, a füzesgyarmati nagyközségi tanács, a füzesgyarmati Hazafias Népfront és a szeghalmi Helytörténeti Közgyűjtemény múzeumi napot rendezett. A program *Homoki István*, a Hazafias Népfront titkára megnyitó szavaival vette kezdetét, majd emlékülés volt *Bonyhay Benjámín* (1805–1885) költő és író születésének 175. és halálának 95. évfordulója alkalmából. Megemlékezést mondott *Major János*, a művelődési osztály nyugalmazott vezetője és honismereti szakreferens. Ezt követően az író-költő szülőházának megtekintésére került sor, majd meglátogattuk *Szabó Sándor* kovácsmestert, a Helytörténeti Kör tagját. Később a csaknem félszáz résztvevő a Kör székházában megnézte a *Hagyományunk világa* című községtörténeti bemutatót.

Kire is emlékeztünk ezen a sikerült honismereti rendezvényen? Bonyhay Benjámín 1805. október 17-én született Füzesgyarmaton, ahol atyja a református egyház lelkésze volt. Szülőfalujában és Nagyszalontán járt elemibe, középiskolai tanulmányait, valamint a jogi tanfolyamot a debreceni kollégiumban végezte. Ezután egy évig a megyénél folytatott törvényes gyakorlatot, a főjegyző mellett gyakormokoskodott. Mezőberény község jegyző-jévé 1827-ben választották meg, s e tisztséget 1845-ig töltötte be. Szeretettel kötődött a néphez, a jobbágyság idején az elszigetelt, elnyomott emberek helyzetét igyekezett elviselhetővé tenni. Könnyíteni és javítani akart sorsukon, hogy elmaradottságukból felemelkedhessenek.

„Elháríthatatlan akadályok” hatására jegyzői hivataláról 1845-ben lemondott és újra visszatért a megyei szolgálatba. Ezután a főispán megyei táblabíróvá nevezte ki, majd 1848-ban megyei árvaügyi számvevő, egy évvel később pedig főszámvevő lett. Ebben a minőségben is nagy szakavatottsággal és ritka lelkiismerettel járt el. A szabadságharc alatt szintén helytállt. Mint lelkes hazafi gyanússá vált a hatalom embereinek szemében, s ezért üldözni kezdték, jóllehet hivatalában még egy ideig megtűrték, mert pótolhatatlannak